

ANNA KAPAŁA

Ochrona oznaczeń geograficznych produktów rolnych i środków spożywczych w prawie międzynarodowym

1. Rozwój przemysłu i postępująca globalizacja spowodowały wzrost znaczenia ochrony oznaczeń geograficznych w międzynarodowych stosunkach handlowych. W prawie międzynarodowym ochrona oznaczeń po raz pierwszy została uregulowana w Konwencji paryskiej o ochronie własności przemysłowej z 1883 r.¹ Obecnie najważniejszym aktem prawnym z tego zakresu – zarówno ze względu na kompleksowe rozwiązania, jak i liczbę państw-sygnatariuszy – jest Porozumienie w Sprawie Handlowych Praw Własności Intelektualnej TRIPS (*Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights*)², stanowiące jeden z załączników do Porozumienia z Marakeszu, powołującego w 1995 r. Światową Organizację Handlu (WTO)³.

Oznaczenia geograficzne chronione są także przepisami prawa europejskiego i krajowego. W prawie europejskim ochrona ta została ograni-

¹ Konwencja była wiele razy rewidowana: 14 grudnia 1900 r. w Brukseli, 2 czerwca 1911 r. w Waszyngtonie, 6 listopada 1925 r. w Hadze, 2 czerwca 1934 r. w Londynie, 31 października 1958 r. w Lizbonie i 14 lipca 1967 r. i w 1979 r. Sztokholmie. Polska jest stroną Konwencji paryskiej od 1919 r. Obecnie obowiązujący tekst Konwencji (Akt sztokholmski z 14 lipca 1967 r.) wszedł w życie w stosunku do Polski 24 marca 1975 r. (Dz.U. 1975, Nr 9, poz. 51 i 52); zob. też Akt wycofania przez Rzeczpospolitą Polską zastrzeżenia złożonego do art. 24 ust. 1 Aktu sztokholmskiego (Dz. U. 1998, Nr 33, poz. 179). Według stanu na dzień 9 lutego 2007 r. do Porozumienia należy 171 państw; zob. dane zamieszczone na stronie WIPO (www.wipo.int).

² Dz. U. 1996, Nr 32, poz. 143; wszyscy członkowie WTO są sygnatariuszami Porozumienia TRIPS (według stanu na dzień 9 lutego 2007 r. członkami WTO jest 150 państw).

³ Dz. U. 1995, Nr 98, poz. 484.

czona do produktów rolnych i środków spożywczych⁴. W Polsce ochronę oznaczeń geograficznych regulują ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji⁵ i Prawo własności przemysłowej⁶, a dla produktów rolnych i środków spożywczych szczególne znaczenie ma ustawa o rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych z 17 grudnia 2004⁷.

Wybór tematyki badań, poświęconych prawnej ochronie oznaczeń geograficznych, uzasadniają przede wszystkim względy praktyczne, związane z występowaniem na skalę międzynarodową nieuczciwego wykorzystywania renomowanych oznaczeń. Zagwarantowanie skutecznej i jednolitej ochrony na poziomie międzynarodowym może zapobiec takim praktykom i ochronić interesy lokalnych grup producentów. Jest to tym bardziej wskazane, że każde państwo w inny sposób reguluje ochronę oznaczeń geograficznych⁸. Zróżnicowanie regulacji utrudnia harmonijną wymianę handlową, co było i jest źródłem konfliktów.

Podjęta tematyka jest także istotna z uwagi na funkcje, jakie spełniają chronione oznaczenia geograficzne. Po pierwsze – identyfikują one produkty o szczególnym charakterze i reputacji, pochodzące z określonego obszaru geograficznego. Po drugie – chronią konsumenta przed wprowadzeniem w błąd co do pochodzenia towaru, są zatem instrumentem informacji o źródle pochodzenia towaru, a w przypadku kwalifikowanych oznaczeń geograficznych – potwierdzają występowanie jakościowej więzi między produktem a określonym miejscem, z którego

⁴ Pierwszą regulacją z zakresu było rozporządzenie Rady (EWG) nr 2081/92 w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i oznaczeń pochodzenia produktów rolnych i artykułów żywnościowych, zastąpione rozporządzeniem Rady (WE) 510/2006 z 20 marca 2006 r. (Dz. Urz. L 32/12 z 31 marca 2006 r.). Osobno został uregulowany sposób oznaczania i ochrony win.

⁵ Ustawa z 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, Dz. U. 1993, Nr 47, poz. 211 ze zm.

⁶ Ustawa z 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej, Dz. U. 2001, Nr 49, poz. 508 ze zm.

⁷ Dz. U. 2005, Nr 10, poz. 68. Polska jest sygnatariuszem Porozumienia TRIPS, członkiem Konwencji paryskiej i Porozumienia madryckiego. Wiążą ją także międzynarodowe umowy dwustronne przewidujące ochronę zagranicznych nazw geograficznych w Polsce.

⁸ Niektóre państwa należące do WTO stosują dla oznaczeń geograficznych normy ustalone dla znaków towarowych, inne stosują reguły wypracowane przez orzecznictwo przy okazji konkretnych kasusów, a jeszcze inne prowadzą oficjalne rejestry i listy oznaczeń geograficznych; zob. np.: australijskie unormowania *Trade Practices Act* z 1974 r. oraz *The US Trade-mark Act* (strona internetowa z obowiązującymi unormowaniami krajów europejskich z zakresu znaków towarowych: <http://oami.europa.eu/it/mark/aspects/natlaw/default.htm>).

pochodzi⁹. Po trzecie – sprzyjają promocji produktów i regionów, co przekłada się na ekonomiczne korzyści dla gospodarstw rolnych¹⁰. Należy również zaznaczyć, że potrzeba ochrony oznaczeń geograficznych wzrasta szczególnie w dobie ujednolicania i standaryzacji produktów, wprowadzania nowych odmian roślin, nowych środków spożywczych (tzw. *novel foods*) oraz organizmów genetycznie modyfikowanych.

Zagadnienie prawnej ochrony oznaczeń geograficznych, mimo że wiąże się z problematyką rolno-żywnościową, nie było przedmiotem odrębnych rozważań w polskiej literaturze prawnorolnej. Ten stan badań może tłumaczyć fakt, że oznaczenia geograficzne są częścią prawa przemysłowego, więc głównie w literaturze tej dziedziny prawa można znaleźć opracowania o charakterze komentarzowym. Dotyczą one unormowań oznaczeń geograficznych w prawie międzynarodowym, europejskim¹¹ i krajowym.¹² Porozumienie TRIPS najbardziej szczegółowo zostało omówione w literaturze europejskiej, zwłaszcza angielskiej¹³. Natomiast temat oznaczeń geograficznych w aspekcie rolnictwa został obszernie przeanalizowany

⁹ Oznaczenia geograficzne dzieli się w doktrynie na zwykłe i kwalifikowane. Oznaczenia zwykłe jedynie informują o rzeczywistym miejscu pochodzenia produktów, a kwalifikowane – identyfikują miejsce pochodzenia produktów, z którym związana jest ich istotna charakterystyka, szczególna jakość lub reputacja, a więc dodatkowo informują o powiązaniu jakościowym pomiędzy produktem a miejscem pochodzenia.

¹⁰ W produkcję artykułów rolnych i żywnościowych chronionych oznaczeniem geograficznym we Francji zaangażowanych jest 138 tys. gospodarstw rolnych, a we Włoszech 300 tys. Oznaczenia geograficzne stanowią dodatkową wartość dla producentów. Np. we Francji ceny serów posiadających oznaczenia jest średnio o 2 euro wyższa, za mleko dostarczane do wyrobu sera Comté producenci otrzymują cenę wyższą o 10%; we Włoszech w przypadku oliwy „Toscano” od czasu, gdy została ona zarejestrowana jako chronione oznaczenie geograficzne w 1998 r., odnotowano 20% wzrost sprzedaży (por.: www.ecap-project.org).

¹¹ Zob. zwłaszcza: E. Nowińska, *Prawo własności przemysłowej*, Zakamycze 2005; E. Nowińska, U. Promińska, M. Du Vall, *Prawo własności przemysłowej*, Warszawa 2005; E. Wojcieszko-Głuszko, *Znaki towarowe i oznaczenia geograficzne*, w: *Własność intelektualna w WTO*, red. J. Barta, R. Markiewicz, Kraków 1998; J. Sozański, *Własność intelektualna i przemysłowa w Unii Europejskiej*, Warszawa-Poznań 2005; I. Wiszniewska, R. Knaak, *Unormowanie ochrony oznaczeń geograficznych i potrzeba jego modyfikacji*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1998, nr 1; E. Całka, *Ochrona geograficznych oznaczeń pochodzenia*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2002, nr 2.

¹² Zob. zwłaszcza: M. Kępiński, *Oznaczenia geograficzne w prawie własności przemysłowej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2002, nr 12; M. Nawrocka, *Geograficzne oznaczenia pochodzenia produktów w prawie europejskim i polskim*, w: *Studia z prawa UE*, red. S. Biernat, Kraków 2000.

¹³ D. Gervais, *The TRIPS Agreement: Drafting history and analysis*, London 1998; J. Watal, *Intellectual property rights in the WTO and developing countries*, Hauge 2001.

we włoskiej literaturze z zakresu prawa rolnego i żywnościowego, zarówno podręcznikowej, jak i tej o charakterze komentarzowym¹⁴.

Celem niniejszych rozważań jest próba określenia kształtu oraz sformułowania oceny międzynarodowej ochrony oznaczeń geograficznych. Dla realizacji tego celu w pierwszym rzędzie zostanie poddana analizie najważniejsza regulacja prawa międzynarodowego z zakresu ochrony oznaczeń geograficznych, tj. Porozumienie TRIPS, a rozważania końcowe poprzedzi krótka analiza konsekwencji przyjęcia tego aktu dla ustawodawstwa europejskiego.

2. Ochronę oznaczeń geograficznych przed wejściem w życie Porozumienia TRIPS regulowały inne umowy międzynarodowe: Konwencja paryska z 1883 r., do której najszerzej odnosi się Porozumienie TRIPS¹⁵, Porozumienie madryckie dotyczące zwalczania fałszywych oznaczeń pochodzenia towarów¹⁶ oraz Porozumienie z Lizbony z 1958 r.¹⁷ Umowy

¹⁴ Zob. zwłaszcza: A. Germanò, E. Rook Basile, *La disciplina comunitaria ed internazionale del mercato dei prodotti agricoli*, Torino 2002; L. Costato, *Corso di diritto agrario*, Milano 2004; A. Germanò, *Australia ed USA versus Unione Europea: il caso delle indicazioni geografiche dei prodotti diversi dal vino e dagli alcolici*, „Agricoltura. Istituzioni. Mercati” 2004, nr 1; A. Germanò *Il panel WTO sulla compatibilità del regolamento comunitario sulle indicazioni geografiche con l'Accordo TRIPS*, „Agricoltura. Istituzioni. Mercati” 2005, nr 2; S. Carmignani, *La tutela delle indicazioni geografiche nell'Accordo TRIPS: localizzazione geografica del prodotto e mercato globale*, „Diritto e Giurisprudenza Agraria e dell'Ambiente” 2002, nr 1; C. Losavio, *Le indicazioni geografiche alla Conferenza di Doha*, „Rivista di Diritto Agrario” 2002; C. Losavio, *Il negoziato WTO relativo al sistema di notifica e registrazione delle indicazioni geografiche dei vini e delle bevande alcoliche*, w: „Nuovo Diritto Agrario” 2004, nr 2.

¹⁵ Szerzej na temat Konwencji E. Wojcieszko-Głuszko, op. cit., s. 46; E. Nowińska, op. cit., s. 84 i 85.

¹⁶ Zostało sporządzone 14 kwietnia 1891 r., zrewidowane w Brukseli 14 grudnia 1900 r., w Waszyngtonie 2 czerwca 1911 r., w Hadze 6 listopada 1925 r., w Londynie 2 czerwca 1934 r., w Nicei 15 czerwca 1957 r. i w Sztokholmie 14 lipca 1967 r. oraz zmienione 2 października 1979 r. Polska jest stroną Porozumienia (w tekście haskim) od 19 grudnia 1928 r. (Dz. U. 1932, Nr 47, poz. 446 oraz Dz. U. 1939, Nr 7, poz. 43). Według stanu z 9 lutego 2007 r. do Porozumienia należy 35 państw. Szerzej na temat Porozumienia zob. F. Capelli, B. Klaus, *La tutela delle indicazioni geografiche nell'ordinamento comunitario e in quello internazionale*, w: „Diritto Comunitario e degli Scambi Internazionali” 2004, nr 1 s. 193-195; E. Nowińska, U. Promińska, M. de Vall, op. cit., s. 260; M. Późniak-Niedzielska, *Ochrona nazw geograficznych służących oznaczaniu pochodzenia towarów*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1984, z. 1, s. 131; E. Nowińska, *Porozumienie madryckie w sprawie zwalczania fałszywych lub oszukanych oznaczeń pochodzenia towarów*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego – Prace z wynalazczości i ochrony własności intelektualnej” 1977, z. 10, s. 148 i n.; E. Wojcieszko-Głuszko, op. cit., s. 46.

te nadal obowiązują i podlegają administracji Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO)¹⁸. Nie odegrały one większej roli ze względu na brak dostatecznych rozwiązań lub niewielką liczbę sygnatariuszy.

Epokowym wydarzeniem w dziedzinie regulacji wszystkich aspektów praw własności intelektualnej było podpisanie Porozumienia TRIPS – stanowi ono najbardziej rozwinięty i wyczerpujący instrument, jaki kiedykolwiek stworzono w tym zakresie w skali międzynarodowej¹⁹. Trzy cechy Porozumienia są szczególnie warte podkreślenia. Po pierwsze – Porozumienie ustanawia minimalne standardy ochrony, które muszą być zagwarantowane przez każdy kraj członkowski w stosunku do wyszczególnionych obszarów własności intelektualnej. Po drugie – istotne znaczenie dla odpowiedniego stosowania przepisów ma fakt, iż porozumienie zostało objęte wszystkimi zasadami Światowej Organizacji Handlu (WTO)²⁰ oraz całą jej ramą instytucjonalną, a w szczególności systemem

¹⁷ Porozumienie zostało zawarte w 1958 r., zrewidowane w Sztokholmie w 1967 r. oraz zmienione w 1979 r. W języku polskim jego tekst został zamieszczony w „Wiadomościach Urzędu Patentowego” 1959, nr 1, s. 13., w języku angielskim tekst dostępny jest na stronie internetowej WIPO (www.wipo.int). Polska nie podpisała tego Porozumienia. Według stanu z 9 lutego 2007 r. do Porozumienia należy 26 państw. Niewielka liczba sygnatariuszy wydaje się wskazywać na brak zainteresowania powyższym systemem ochrony. Szerzej na temat tego Porozumienia zob. M. Późniak-Niedzielska, op. cit., s. 131 i 132; F. Capelli, B. Klaus, op. cit., s. 195.

¹⁸ World Intellectual Property Organization została utworzona w 1967 r. jako agenda ONZ. Monitoruje ona przestrzeganie m.in. Konwencji paryskiej o ochronie własności przemysłowej, Konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych, Konwencji rzymskiej o ochronie artystów wykonawców, producentów fonogramów oraz stacji radiowo-telewizyjnych, Porozumienia madryckiego, a także Porozumienia z Lizbony. Podnosi się jednak, że poziom ochrony wprowadzony przez te WIPO-wskie konwencje jest za niski (tak M. L. Cordray, *GATT or WIPO*, „Journal of the Patent and Trademark Office Society” 1994, nr 2, s. 121.); zob. także J. Marcinkowska i S. Stanisławska-Kloc, *Procedury i zasady rozstrzygania sporów w zakresie własności intelektualnej*, w: *Własność intelektualna w Światowej Organizacji Handlu*, red. J. Barta, R. Markiewicz, Kraków 1998, s. 197 i n.; por. też stronę internetową WIPO (www.wipo.int).

¹⁹ Dokument składa się z 7 części i 73 artykułów; analiza wszystkich aspektów porozumienia TRIPS w: A. Lupone, *Gli aspetti della proprietà intellettuale attinenti al commercio internazionale*, w: *L'Organizzazione Mondiale del Commercio*, G. Venturini, Milano 2000; S. Sandri, *La nuova disciplina della proprietà industriale dopo i GATT-TRIPS*, Padova 1999; J. Watal, op. cit; D. Gervais, op. cit; *Własność intelektualna...*, red. J. Barta, R. Markiewicz.

²⁰ Chodzi w szczególności o zasadę „traktowania narodowego” (art. 2 TRIPS), w myśl której „każdy Członek WTO przyzna podmiotom innych Członków traktowanie nie mniej korzystne niż to, jakie przyznaje własnym podmiotom w zakresie ochrony własności intelektualnej” oraz o zasadę „najwyższego uprzywilejowania” (art. 3 TRIPS), zgodnie z którą „jakakolwiek korzyść, udogodnienie, przywilej lub zwolnienie, przyznane przez Członka podmiotom jakiegogo-

rozstrzygania sporów w celu rozwiązywania konfliktów związanych z handlowymi aspektami praw własności intelektualnej. Po trzecie – wspólnota międzynarodowa zainteresowana dotąd liberalizacją handlu i usuwaniem barier w wymianie handlowej, w szczególności w dziedzinie produktów rolnych, po raz pierwszy zaoferowała producentom swoich krajów członkowskich uprawnienie do wyłącznej ochrony oznaczenia geograficznego ziemi, na której produkują²¹. Oznaczenia geograficzne uregulowane są w części II sekcji 3, w art. 22-24.

Porozumienie ustanowiło wspólną dla wszystkich krajów członkowskich WTO definicję „oznaczeń geograficznych”. W myśl art. 22 ust. 1, są nimi „oznaczenia, które identyfikują towar jako pochodzący z terytorium kraju członkowskiego, regionu lub miejsca na tym terytorium, jeżeli pewna jakość, reputacja lub inna cecha towaru jest zasadniczo przypisywana geograficznemu pochodzeniu tego towaru”. Jak wynika z definicji, funkcją oznaczeń geograficznych jest identyfikacja towaru nie poprzez nazwę przedsiębiorstwa, jak ma to miejsce w przypadku znaków towarowych, ale poprzez nazwę obszaru geograficznego, z którego pochodzi. Warto wyjaśnić, że poprzez „geograficzne pochodzenie” należy rozumieć istniejący obszar geograficzny wraz z występującymi na nim czynnikami naturalnymi, takimi jak gleba, klimat, przyroda oraz tzw. czynnikami ludzkimi, tj. tradycyjnymi recepturami czy technikami produkcji²². Należy zauważyć, że definicja TRIPS jest bardziej ogólna niż definicja nazw pochodzenia sformułowana we wcześniejszym Porozumieniu z Lizbony, a także od tej ustanowionej przez prawo europejskie²³. Po pierwsze – definicja TRIPS nie ogranicza ochrony oznaczeń geograficznych tylko do produktów rolnych i środków spożywczych, ale dotyczy wszystkich towa-

kolwiek innego kraju, będzie przyznane niezwłocznie i bezwarunkowo podmiotom wszystkich innych Członków”.

²¹ W literaturze jest to postrzegane jako jedyna i ostatnia zalegalizowana forma monopolu. Taką tezę wysunęli Pardolesi i Granieri; zob. A. Germanò, E. Rook Basile, op. cit., s. 272; A. Germanò, *Australia ed USA...*, s. 64.

²² Ibidem, s. 66.

²³ Zob. definicję w art. 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 510/2006. Wszystkie typologie oznaczeń geograficznych właściwych dla UE mieszczą się w zakresie definicji „oznaczeń geograficznych” uregulowanych w TRIPS; por. A. Germanò, E. Rook Basile, op. cit., s. 267; P. Borghi, *La protezione giuridica del Made in Italy nel settore agroalimentare*, w: *L'origine italiano*, Milano 2006, s. 191. Według WIPO, definicja TRIPS obejmuje pojęcia stosowane w Konwencji paryskiej i w porozumieniach madryckim i lizbońskim: nazwę pochodzenia (*appellations of origin*) i oznaczenie pochodzenia (*indication of source*); zob. stronę internetową www.wipo.int, a także D. Gervais, op. cit., s. 119 i n.

rów i obejmuje zarówno pośrednie, jak i bezpośrednie oznaczenia²⁴. Po drugie – oznaczenia, które kwalifikują się do ochrony, w myśl art. 22 ust. 1 TRIPS, nie muszą spełniać tylu przesłanek, co chroniona nazwa pochodzenia lub chronione oznaczenie geograficzne w rozporządzeniu WE nr 510/2006. Wystarczy, że towar pochodzi z określonego obszaru, któremu można przypisać pewną jakość, reputację lub inną cechę. Natomiast stwierdzenie jakościowego związku między produktem a jego pochodzeniem należy do sądów lub odpowiednich władz krajowych²⁵. Z formuły przepisu można wywnioskować, że Porozumienie kwalifikuje oznaczenia geograficzne jako zwykłe znaki odróżniające, a nie jako znaki gwarantujące wyższą jakość, a więc w centrum uwagi Porozumienia jest jedynie zapewnienie prawdziwego pochodzenia produktu²⁶. Definicja nie wymaga, aby produkcja, przetwarzanie lub przygotowywanie miały miejsce na danym terytorium. Brak też odniesienia do czynnika ludzkiego, choć w doktrynie przyjmuje się, że jest on nieodłącznym elementem uczestniczącym w procesie produkcji na konkretnym obszarze i wpływającym na charakter produktu, bowiem produkt, identyfikowany przez oznaczenie geograficzne, zawsze jest odzwierciedleniem ziemi i ludzi, którzy ją zamieszkują²⁷.

Analizując zakres ochrony ustanowiony przez TRIPS, należy odnieść się do art. 22 ust. 2, który zobowiązuje kraje członkowskie do wprowadzenia odpowiednich instrumentów prawnych w celu zapobieżenia stosowaniu jakichkolwiek środków dla oznaczenia lub przedstawienia towaru, które – w sposób wprowadzający odbiorców w błąd co do pochodzenia geograficznego tego towaru – wskazują lub sugerują, że towar ten pocho-

²⁴ Bezpośrednimi oznaczeniami są nazwy geograficzne istniejących obszarów geograficznych, a więc nazwy państw regionów, rzek, pasm górskich; oznaczenie pośrednie wywołują w umyśle klienta skojarzenia z konkretnym miejscem, regionem geograficznym czy państwem (na przykład nazwa „oscypek”, „bryndza”). Rozporządzenie Rady (WE) nr 510/2006 w art. 2 ust. 2 również obejmuje ochroną niegeograficzne nazwy produktów.

²⁵ E. Nowińska, *Prawo własności...*, s. 87. Dla porównania, w regulacji europejskiej jakościowy związek jest nieodłącznym elementem, warunkującym ochronę produktu jako chronionej nazwy geograficznej. Ponadto w definicji TRIPS zostało użyte pojęcie „reputacja”, a nie „renoma”, które występuje w definicji wspólnotowej, co również należy postrzegać jako wyraz większej elastyczności definicji TRIPS, jako że słowo „reputacja” niesie za sobą słabszy wydźwięk niż „renoma”; za: A. Germanò, *Australia ed USA...*, s. 66; A. Germanò, E. Rook Basile, op. cit., s. 267.

²⁶ Por. A. Germanò, *Le indicazioni geografiche nell'Accordo Trips*, w: „Rivista di Diritto Agrario” 2000, nr 1, s. 421.

²⁷ Zob. A. Germanò, E. Rook Basile, op. cit., s. 267.

dzi z obszaru geograficznego innego niż rzeczywiste miejsce pochodzenia. Ponadto zabronione jest jakiekolwiek używanie oznaczenia, które jest aktem nieuczciwej konkurencji w rozumieniu art. 10 bis Konwencji paryskiej²⁸. Przepis ten wprowadza pewne minimum ochrony oznaczeń geograficznych, nie wskazując przy tym konkretnego modelu ochrony. Państwa zobowiązane są zapewnić stosowny poziom ochrony, na podstawie wprowadzonych przez siebie środków prawnych²⁹. Zastosowanie niektórych, konkretnych środków ochrony, zostało przewidziane w postanowieniach Konwencji paryskiej, do której odsyła Porozumienie TRIPS. Art. 2 ust. 1 Porozumienia stanowi, że w zakresie części II, obejmującej między innymi oznaczenia geograficzne, państwa-sygnatariusze muszą stosować się do wymogów art. 1-12 i art. 19 Konwencji paryskiej, wśród których art. 9 ma szczególne znaczenie³⁰.

Należy zaznaczyć, że Porozumienie nie zawiera żadnego zobowiązania do ochrony oznaczeń geograficznych, które nie są lub przestały być chronione w kraju ich pochodzenia lub wyszły z użycia w tym kraju (art. 24 ust. 9).

Ochrona przewidziana dla oznaczeń geograficznych w art. 22 ust. 1, 2 i 3 ma zastosowanie przeciwko używaniu oznaczeń geograficznych, które

²⁸ Szerzej zob. F. Henning-Bodewig, *International Protection Against Unfair Competition – Art. 10bis Paris Convention, TRIPS and WIPO Model Provisions*, „International Review of Industrial Property and Copyright Law” 1999, s. 166.

²⁹ TRIPS nie zabrania wprowadzania w krajowych porządkach prawnych szerszej ochrony, ale ewentualne wprowadzenie wyższych standardów uwarunkowuje uwzględnieniem zasad WTO. Warto nadmienić, że właśnie z powodu naruszenia zasad WTO niektóre postanowienia wspólnotowego rozporządzenia nr 2081/92, ustanawiające wyższą ochronę niż porozumienie TRIPS, musiały zostać zmienione.

³⁰ W świetle artykułu 9 Konwencji paryskiej, każdy produkt, na którym bezprawnie umieszczono znak towarowy lub nazwę handlową, podlega zajęciu przy wwozie do tych państw-sygnatariuszy, w których ten znak lub ta nazwa mają prawo do ochrony prawnej. Zajęcie dokonuje się zarówno w państwie, w którym nastąpiło bezprawne oznaczenie, jak i w państwach, do których produkt został wwieziony. Jeżeli ustawodawstwo danego państwa nie zezwala na zajęcie produktu przy wwozie, zajęcie zastępuje się zakazem wwozu lub zajęciem wewnątrz państwa, a jeżeli ustawodawstwo nie przewiduje żadnej z wymienionych procedur, do czasu wprowadzenia odpowiedniej zmiany w ustawodawstwie zastępuje się je czynnościami i środkami prawnymi, jakie ustawy tego państwa zapewniają w podobnym wypadku osobom fizycznym i prawnym tego państwa. W literaturze przedmiotu zauważa się jednak, że kolejne rewizje Konwencji paryskiej na tyle rozmyły treść tego przepisu, że stracił on znaczenie jako przepis wyznaczający poziom minimalnej ochrony wynikającej bezpośrednio z konwencji; zob. E. Calka, M. Czajkowska-Dąbrowska, *Zatrzymanie towarów na granicy jako środek ochrony własności intelektualnej – perspektywy polskie*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1997, nr 12, s. 5 i cytowana tam literatura.

choć są prawdziwe co do terytorium, regionu lub miejsca, z którego towar pochodzi, w sposób fałszywy informują odbiorców, że produkt pochodzi z innego terytorium (dotyczy to tzw. nazw homonimicznych³¹). Przyjmuje się, że zakaz ich ochrony nie zależy od przesłanki wystąpienia konfuzji³². Wyjątkiem są oznaczenia homonimiczne odnośnie do win, dla których porozumienie wprowadza ochronę. Na podstawie art. 23 ust. 3, ochrona dwóch jednobrzmiących oznaczeń dla win powinna być przyznana obu oznaczeniom, z zastrzeżeniem postanowień art. 22 ust. 4. Zainteresowane państwo powinno zapewnić, że konsumenci nie są wprowadzeni w błąd, a producenci są traktowani sprawiedliwie. W tym celu dane państwo musi wprowadzić określone rozwiązania umożliwiające rozróżnienie produktów, przy czym nie jest ono zobligowane do wyboru konkretnych środków, nie ma też obowiązku podjęcia negocjacji z drugim państwem w celu znalezienia wspólnego rozwiązania³³.

Przechodząc do kwestii spornych regulowanych przez TRIPS, należy stwierdzić, że kluczową rolę w tym zakresie odgrywa problem rejestracji oznaczeń geograficznych jako znaków towarowych. Na wstępie warto przedstawić różnicę w konstrukcji strukturalnej i funkcjonalnej pomiędzy oznaczeniami geograficznymi a znakami. Znakiem towarowym może być każde oznaczenie, umożliwiające odróżnienie pochodzenia towarów lub usług od podobnych towarów innego producenta (art. 15 ust. 1 TRIPS). Właściciel znaku ma prawo do wyłącznego używania znaku i do powstrzymywania jakichkolwiek osób trzecich od używania identycznych lub podobnych oznaczeń³⁴. W rezultacie zarejestrowanie oznaczenia geograficznego jako znaku towarowego pozbawi producentów z określonego obszaru możliwości posługiwania się danym oznaczeniem dla identyfikacji własnych produktów. Oznaczenia geograficzne, w przeciwieństwie do znaków towarowych, są prawem własności intelektualnej, a więc są wyłącznym prawem skutkującym *erga omnes*. Są jakby dziełem „zbiorowego intelektu”, nie mogą stać się niczyją własnością, są przypisane określonej obszarowi geograficznemu³⁵. Prawo używania oznaczenia jest

³¹ Chodzi o nazwę obszaru, regionu lub miejscowości jednego kraju, mającą jednakowe brzmienie jak znany obszar, region, miejscowość innego kraju. Wiele takich nazw pojawiło się za sprawą Europejczyków emigrujących do krajów kolonialnych lub krajów „Nowego świata”, którzy nowo zakładanym osadom nadawali nazwy znanych miejscowości z kraju swego pochodzenia.

³² Na ten temat E. Całka, op. cit., s. 25; E. Wojcieszko-Głuszko, op. cit., s. 310.

³³ Szerzej na ten temat zob. D. Gervais, op. cit., s. 130-131.

³⁴ Por. A. Germanò, *Australia ed USA...*, s. 62-64.

³⁵ Zob. P. Borghi, op. cit., s. 193.

podmiotowym prawem każdego przedsiębiorcy, który produkuje na danym obszarze i spełnia kryteria określone w specyfikacji³⁶.

Porozumienie TRIPS w art. 22 ust. 3 ustanawia zakaz udzielania ochrony znakom towarowym, które zawierają lub składają się z oznaczeń geograficznych, odnoszących się do towarów nie pochodzących ze wskazanego obszaru, jeżeli oznaczenia te w danym kraju członkowskim wprowadzają konsumentów w błąd co do rzeczywistego pochodzenia towaru. Wszystkie kraje członkowskie mają obowiązek wprowadzenia do ustawodawstw stosownych środków prawnych, które umożliwią *ex officio* lub na wniosek zainteresowanej strony odrzucenie lub unieważnienie rejestracji takich znaków towarowych. (art. 22 ust. 3 i art. 23 ust. 2). Należy podkreślić, że w myśl art. 22 ust. 3 rejestracja oznaczeń geograficznych jako znaków towarowych jest zabroniona tylko wówczas, gdy istnieje niebezpieczeństwo wprowadzenia konsumenta (odbiorcy) w błąd. Tak sformułowany przepis może nasuwać wniosek, że dozwolone jest zarejestrowanie oznaczeń geograficznych jako znaków towarowych, jeżeli na etykiecie widnieje informacja o prawdziwym miejscu pochodzenia towaru lub występują takie wyrażenia, jak „imitacja”, „w stylu”, „rodzaj”³⁷. Tylko w odniesieniu do win i wyrobów spirytusowych został ustanowiony absolutny zakaz rejestracji jako znaków towarowych oznaczeń geograficznych, nie-uwarunkowany występowaniem niebezpieczeństwa wprowadzenia konsumenta w błąd (art. 23 ust. 2).

Porozumienie wprowadza kolejne wyjątki, które osłabiają ochronę oznaczeń geograficznych. Otóż w myśl art. 24 ust. 6, państwo członkowskie nie ma obowiązku chronić oznaczeń geograficznych, które w danym kraju straciły zdolność odróżniającą i nabrały charakteru nazwy rodzajowej, określającej całą kategorię produktów (na przykład woda kolońska)³⁸. Z uwagi na fakt, że każdy kraj sam decyduje, które oznaczenia uznać za rodzajowe, powyższy przepis stał się źródłem konfliktów między państwami. Dochodzi bowiem do sytuacji, gdy dane oznaczenie jest chronione w jednym kraju, a w innym funkcjonuje jako nazwa rodzajowa

³⁶ Za A. Germanò, *Australia ed USA...*, s. 63.

³⁷ Niektóre kraje. powołując się na przepisy TRIPS, stosują oznaczenia typu „Style of Roquefort”, „American rice basmati type”.

³⁸ Zgodnie z art. 24 ust. 6, nie podlega ochronie oznaczenie geograficzne innego państwa-Sygnatariusza w odniesieniu do towarów lub usług, których odpowiednie oznaczenie jest identyczne z określeniem zwyczajowo używanym w języku potocznym jako nazwa pospolita dla takich towarów lub usług na terytorium tego państwa. Na przykład ser Feta został uznany za nazwę rodzajową m.in. w USA, Australii i Kanadzie.

wa³⁹. W celu uznania nazw za nierodzajowe i przywrócenia im ochrony, państwa mogą zawrzeć stosowne umowy bilateralne⁴⁰.

Nawet dla szczególnej ochrony oznaczeń geograficznych w przypadku win i napojów spirytusowych TRIPS wprowadza wyjątek, bowiem w myśl art. 24 ust. 6 państwo członkowskie nie ma obowiązku chronić oznaczeń geograficznych, które są tożsame z nazwami występujących na terytorium tego państwa odmian winorośli. Natomiast art. 24 ust. 4 pozwala na dalsze stosowanie oznaczeń geograficznych win i wyrobów spirytusowych w innym kraju, jeżeli pozostawały w ciągłym użyciu przez okres minimum 10 lat przed datą 15 kwietnia 1994 r. lub przed tą datą zostały zarejestrowane w dobrej wierze. Występowanie dobrej wiary w przypadku zastosowania obcej nazwy geograficznej dla własnych produktów jest sprawą dyskusyjną, tym bardziej, że porozumienie nie zawiera wymogu jej udowodnienia. Z formuły przepisu jasno wynika, że porozumienie przyznaje pierwszeństwo ochronie zdarzeń „wcześniejszych” (tzw. zasada *first in time first in right*). Innymi słowy, TRIPS legalizuje utrwalone praktyki niewłaściwego używania oznaczeń geograficznych ze szkodą dla producentów ze znanych regionów. Kolejnym na to przykładem jest art. 24 ust. 5, który nie narusza prawa do znaku towarowego lub jego ważności, jeżeli został zarejestrowany w dobrej wierze i przed datą podpisania Porozumienia TRIPS lub zanim oznaczenie geograficzne uzyskało ochronę w kraju pochodzenia⁴¹.

³⁹ Na przykład wina Champagne, Porto, Chianti i Sherry zostały uznane przez Kanadę za nazwy rodzajowe, więc ich nazwy mogą być dowolnie stosowane. Stany Zjednoczone uznały je za półrodzajowe, co oznacza, że dla legalnego używania tych nazw w odniesieniu do własnych win wystarczy podanie na etykiecie prawdziwego miejsca pochodzenia; A. Germanò, *Australia ed USA*..., s. 67; C. Losavio, *Le indicazioni geografiche*..., s. 78-79. Zapobieżeniu przeistoczenia się oznaczeń geograficznych w nazwy rodzajowe miały przeciwdziałać postanowienia Porozumienia z Lizbony z 1958 r. Ten ambitny cel nie został zrealizowany ze względu na niewielką liczbę sygnatariuszy, wśród których nie znalazły się m.in. Stany Zjednoczone.

⁴⁰ Takie umowy są częstą praktyką, ale ograniczają się zazwyczaj do konkretnych produktów. We wrześniu 2003 r. została zawarta umowa między UE a Kanadą, a 15 września 2005 r. – między UE a USA. Kanada i USA zobowiązały się do zapewnienia ochrony większości europejskich oznaczeń geograficznych. W rezultacie np. w Kanadzie 21 nazw win europejskich nie będzie dłużej uznawanych za nazwy rodzajowe (m.in. Bordeaux, Chianti, Claret, Madeira, Malaga, Medoc.). Z kolei UE zobowiązała się do objęcia ochroną nazwy likieru Rye Whisky. Umowa dostępna jest na stronie internetowej www.europa.eu.int. Wszystkie umowy międzynarodowe, których stroną jest Unia Europejska, można też znaleźć na stronie <http://eur-lex.europa.eu/pl/accords/accords.htm>.

⁴¹ Zarówno Kanada, jak i USA chętnie odwołują się do wyjątków wprowadzonych przez przepisy art. 24. ust. 4, 5 i 6. Chronione są np. prawa kanadyjskich producentów szynki, którzy

Porozumienie TRIPS przewiduje wyższy poziom ochrony oznaczeń geograficznych dla win i napojów spirytusowych. W myśl art. 23, szczególnie ochrona polega na zakazie używania oznaczeń geograficznych dla win lub napojów spirytusowych, które nie pochodzą ze wskazanego obszaru geograficznego, nawet w przypadkach, gdy obok oznaczenia podane jest prawdziwe miejsce pochodzenia lub gdy stanowią one tłumaczenie nazwy oryginalnego produktu bądź poprzedzone są słowami: „rodzaj”, „typ”, „gatunek”, „imitacja”. A zatem, w przeciwieństwie do pozostałych produktów, ochrona nie jest uzależniona od wystąpienia przesłanki wprowadzenia odbiorcy w błąd co do prawdziwego pochodzenia produktu, ani nawet od wystąpienia niebezpieczeństwa konfuzji⁴². Co ciekawe, przed podpisaniem Porozumienia TRIPS ten rodzaj wyższej ochrony dla wyrobów spirytusowych istniał tylko we Wspólnocie Europejskiej (już od 1989 r.⁴³)

3. W tym miejscu warto wyjaśnić, jaki wpływ na regulacje europejskie wywarło rozstrzygnięcie postępowania arbitrażowego (tzw. panelu) WTO w sprawie niezgodności rozporządzenia UE z Porozumieniem TRIPS.

Zgodność europejskiego rozporządzenia EWG nr 2081/92 z systemem ochrony ustanowionym przez Porozumienie TRIPS zakwestionowały państwa tzw. Nowego Świata (USA, Kanada, Australia), występując z wnioskiem o wszczęcie na forum WTO postępowania arbitrażowego⁴⁴. W ra-

zarejestrowali dla swoich produktów znak towarowy „Parma”, zmuszając włoskich producentów słynnej szynki parmeńskiej do eksportowania do Kanady własnych oryginalnych produktów pod nazwą „N.1 ham”; por. A. Germand, *Australia ed USA...*, s. 67; A. Germand, E. Rook Basile, op. cit., s. 269-270. W świetle tych „dyskusyjnych” praktyk tym bardziej dziwi fakt, że pierwszy oficjalny spór na forum WTO w zakresie ochrony oznaczeń geograficznych został wszczęty przez USA, Kanadę i Australię przeciwko Unii Europejskiej, oskarżanej m.in. o naruszenie zasady „narodowego traktowania” i niedostateczną ochronę znaków towarowych zarejestrowanych wcześniej niż oznaczenia geograficzne o takiej samej nazwie.

⁴² Niektóre kraje (Niemcy, Nowa Zelandia, Brazylia), dostosowując ustawodawstwo wewnętrzne do przepisów TRIPS, zdecydowały się wprowadzić wyższy poziom ochrony dla wszystkich oznaczeń geograficznych, niezależnie od kategorii produktów; por. J. Watal, op. cit., s. 268.

⁴³ Zob. rozporządzenie Rady EWG nr 1576/89 z 29 maja 1989 r., ustanawiające ogólne zasady definicji, opisu i prezentacji napojów spirytusowych, w szczególności art. 8: „Napojów spirytusowych wytwarzanych we Wspólnocie, sprzedawanych w celu spożycia przez ludzi, nie można opisywać żadnymi towarzyszącymi wyrazami bądź zwrotami, takimi jak ‘podobny’, ‘typu’, ‘w stylu’, ‘wytworzony’, ‘o smaku’, ani innymi podobnymi oznaczeniami, w powiązaniu z jakimkolwiek opisem sprzedaży wymienionym w niniejszym rozporządzeniu”.

⁴⁴ Szerzej na temat przedmiotu sporu zob. A. Germand, *Il panel WTO...*, s. 279-291; C. Lo-savio, *Le indicazioni geografiche...*, s. 77-83; tenże, *Il negoziato agricolo...*, s. 75 i n.; A. Szy-

porcie końcowym Organu Rozstrzygania Sporów (*Dispute Settlement Body* – DSB)⁴⁵ wydanym 15 marca 2005 r. uznano europejski system ochrony oznaczeń geograficznych, choć jednocześnie wezwano UE do zmiany niektórych przepisów rozporządzenia 2081/92, jako niezgodnych z postanowieniami GATT i TRIPS⁴⁶.

DSB przychylił się do zarzutów USA i Australii, uznając za dyskryminujące wobec państw trzecich zapisy o obowiązku pośredniczenia krajowych instytucji rządowych w procedurze składania wniosków o rejestrację oznaczeń geograficznych dla krajów trzecich oraz postanowienia zobowiązujące do zapewnienia wzajemności ochrony (art. 12 rozporządzenia 2081/92). Przepisy te naruszały zasadę o „narodowym traktowaniu” (art. 3 ust. 1 TRIPS) oraz zasadę „najwyższego uprzywilejowania”, o której mowa w art. 4 TRIPS i w art. III 4 GATT⁴⁷. W konsekwencji Unia Europejska, w celu pełnego dostosowania unijnych regulacji do założeń WTO, uchyliła rozporządzenie 2081/92 i zastąpiła je rozporządzeniem Rady (WE) nr 510/2006.

Nowa regulacja ułatwia dostęp producentom z krajów trzecich do unijnego systemu ochrony. Zniesiono obowiązek zapewnienia równoważnej i wzajemnej ochrony w państwie trzecim, zmieniona została także procedura rejestracji chronionej nazwy pochodzenia i chronionego oznaczenia geograficznego dla producentów z krajów trzecich⁴⁸. Rozporządzenie uchyliło wymóg analizy wniosku przez organy danego państwa,

mecka, *Ochrona oznaczeń geograficznych w WTO jako przedmiot konfliktu pomiędzy „Starym kontynentem” a „Nowym Światem”*, „Wspólnoty Europejskie” 2005, nr 5(162), s. 26-34.

⁴⁵ Raport DSB: WT/DS290/R, dostępny na stronie internetowej www.wto.org; na temat raportu zob. także Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Wsi, „Newsletter” 2005, nr 73, maj.

⁴⁶ Warto podkreślić, że raport potwierdził możliwość jednoczesnego stosowania chronionych oznaczeń geograficznych oraz znaków towarowych. USA i Australia zarzucały bowiem UE niedostateczną ochronę znaków towarowych zarejestrowanych wcześniej niż oznaczenia geograficzne. Taki system miałby być niezgodny z Porozumieniem TRIPS, które wprowadza zasadę *first in time, first in right* (zasada ta obowiązuje także w USA, Kanadzie, Australii i wielu innych państwach).

⁴⁷ Układ Ogólny w Sprawie Taryf Celnych i Handlu (*General Agreement on Tariffs and Trade*) podpisany został w Genewie 20 października 1947 r. W chwili utworzenia GATT przystąpiło do niego 20 krajów. 1 grudnia 1991 r. członkami zwyczajnymi GATT były 103 państwa i 29 państw członkowskich. Polska była członkiem GATT od 1967 r. do czasu, gdy organizacja ta nie została zastąpiona przez WTO (powołaną 1 stycznia 1995 r.).

⁴⁸ W myśl art. 5 do złożenia wniosku o rejestrację w Komisji Europejskiej uprawniona jest grupa producentów z kraju trzeciego. Wniosek musi zawierać dowód, że dana nazwa jest chroniona w państwie pochodzenia.

umożliwiając jego bezpośrednie kierowanie do Komisji. Warto zauważyć, że dla państw członkowskich pozostaje w mocy obowiązek kierowania wniosku o rejestrację w pierwszej kolejności do organów władzy danego państwa członkowskiego w celu sprawdzenia, czy jest on uzasadniony i czy spełnia wymogi niniejszego rozporządzenia. Obowiązek uczestniczenia organów państwowych został także zniesiony w odniesieniu do procedury zgłaszania sprzeciwu w przypadku producentów z państw trzecich⁴⁹ oraz w zakresie kontroli zgodności produktu ze specyfikacją. W nowej regulacji ustawodawca pozostawił państwom trzecim wybór wyznaczenia organów kontrolnych spośród organów władzy publicznej lub prywatnych jednostek certyfikujących (art. 11 ust. 2) oraz zwolnił je z obowiązku przysyłania Komisji listy uprawnionych urzędów i/lub zatwierdzonych jednostek⁵⁰. Pozostawił jednak obostrzenie w stosunku do jednostki certyfikującej produkty, która musi spełnić wymogi europejskiej normy EN45011 lub przewodnika 65 ISO/IEC.

Pewien niepokój wśród europejskich producentów wzbudził przepis art. 8 ust. 3, zgodnie z którym symbole wspólnotowe mogą znajdować się również na etykietach produktów rolnych i środków spożywczych pochodzących z państw trzecich i zarejestrowanych zgodnie z rozporządzeniem. Konsument nie będzie w stanie odróżnić wyrobów europejskich od tych spoza Unii. W dodatku, te ostatnie będą miały często przewagę cenową, jeżeli ich produkcja nie została poddana równie surowym, jak europejskie, standardom kontroli i których spełnienie wymaga wyższych nakładów finansowych. Konsument, dokonując wyboru spośród takich samych produktów oznaczonych europejskim logo jakości, będzie bardziej skłonny wybrać ten o niższej cenie⁵¹.

Otwarte pozostają pytania: w jakim stopniu powyższe zmiany w rzeczywistości ułatwią dostęp do rejestracji unijnej i czy jest on w ogóle

⁴⁹ Zgodnie z postanowieniami art. 7 ust. 2 oraz art. 12, osoby fizyczne lub prawne, mające uzasadniony interes, zamieszkałe w państwie trzecim, mogą wnieść sprzeciw lub wniosek o cofnięcie rejestracji bezpośrednio do Komisji.

⁵⁰ Poprzednio art. 12 rozporządzenia 2081/92 stanowił, że „[...] zezwoli się na rejestrację, jeżeli zainteresowane państwo trzecie posiada rozwiązania kontrolne równoważne z rozwiązaniami określonymi w art. 10. Organy kontrolne mogą składać się z jednego lub więcej wyznaczonych urzędów ds. kontroli i/lub jednostek prywatnych zatwierdzonych w tym celu przez Państwo Członkowskie. Państwa Członkowskie prześlą Komisji listy urzędów i/lub zatwierdzonych jednostek oraz ich uprawnienia. Komisja opublikuje te dane w Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich”.

⁵¹ Na temat obaw europejskich producentów zob. „Campagna Amica”, Marzo 2006, Anno 8, n. 3, s. 39-41.

możliwy dla krajów rozwijających się w świetle kosztów dostosowywania jednostek kontrolnych do europejskich norm⁵², a ponadto: czy produkcja będzie należycie kontrolowana w krajach trzecich i czy ewentualne niższe wymogi kontroli nie zagrażą jakości i reputacji oznaczeń geograficznych?

Podsumowując zmiany w regulacji europejskiej można zauważyć, że Unia Europejska, która gwarantowała dotąd najwyższy poziom ochrony w stosunku do produktów europejskich, została zobowiązana do objęcia taką samą ochroną oznaczeń geograficznych państw trzecich. Natomiast postulaty Unii dotyczące zwiększenia ochrony dla europejskich oznaczeń geograficznych na poziomie międzynarodowym pozostają niezrealizowane⁵³.

4. Na zakończenie należy przyznać, że Porozumienie TRIPS odegrało zasadniczą rolę w procesie harmonizacji międzynarodowych reguł uznawalności oznaczeń geograficznych. Jednak powyższe rozważania teoretyczne oraz fakt, że oznaczenia geograficzne nadal są niewłaściwie wykorzystywane w różnych krajach świata, skłaniają do sformułowania wniosków (zgłaszanych już w literaturze), że stopień ochrony oznaczeń

⁵² O tym, jak „niesprzyjające” były dotychczasowe regulacje unijne dla producentów z krajów trzecich, może świadczyć fakt, że jak dotąd została złożona tylko jedna aplikacja do Komisji Europejskiej o rejestrację produktu pochodzącego z państwa trzeciego. Wniosek został złożony 13 czerwca 2005 r. przez Narodową Federację producentów kawy z Kolumbii w sprawie uznania „Cafe’ de Colombia” za chronioną nazwę pochodzenia. W Kolumbii kawa otrzymała ochronę jako nazwa pochodzenia: Application No. 0467 Ch.N.P. dla Cafe’ de Colombia, z czerwca 2005 r., zob.: http://ec.europa.eu/agriculture/foodqual/ptec/applications/pdopgi_list11096.pdf; szerzej na temat trudności rejestracji produktów krajów trzecich por. S. Marette, R. Clemens, B. A. Babock, *The recent International and regulatory Decisions about Geographical Indications*, „MATRIC Working Paper” 2007, 07-MWP 10, January, s. 24-26. Artykuł dostępny na stronie internetowej Midwest Agribusiness Trade Research and Information Center, www.matric.istate.edu.

⁵³ Komisja Europejska przedstawiła listę 41 produktów, dla których żąda przywrócenia pełnej ochrony nazw pochodzenia i oznaczeń geograficznych; Document Brussels, 28 August 2003: WTO talks: http://europe.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/03/1178#file.tmp_Foot_2. Unia Europejska wystąpiła także do Rady TRIPS z propozycją rozszerzenia ochrony, polegającej na utworzeniu wielostronnego systemu notyfikacji i rejestru oznaczeń geograficznych win i napojów spirytusowych oraz pozostałych produktów. Rejestracja gwarantuje najwyższą formę ochrony. Właśnie taki system obowiązuje w Unii Europejskiej, na podstawie rozporządzenia 510/2006 (wcześniej 2081/92). Propozycja spotkała się ze sprzeciwem krajów „Nowego Świata”, reprezentujących odmienne interesy (WTO Doc. IP/C/W/289); więcej na temat korzyści z rozszerzenia rejestru zob. na stronie: WTO Doc. TN/C/W/14 *Geographical Indications – The Significance of Extension in the TRIPS Agreement and its Benefits for WTO Members*, a także dokumenty: IP/C/W/204/Rve.1, IPC/C/W/247/Rev.1 oraz IP/C/W/35.

geograficznych przewidziany przez Porozumienie TRIPS okazał się niedostateczny⁵⁴. Główną wadą jest możliwość zachowania prawa używania tzw. nazw rodzajowych (art. 24 ust. 6), uzależnienie ochrony danego oznaczenia od udowodnienia, że jego ewentualne niewłaściwe używanie wprowadza konsumenta w błąd co do prawdziwego pochodzenia produktu (art. 22 ust. 2 i 3) oraz umożliwienie ochrony znaków towarowych zarejestrowanych przed datą podpisania Porozumienia (art. 24 ust. 4 i 5)⁵⁵. Wymownym dowodem niedoskonałości tych przepisów jest kasus szynki parmeńskiej produkowanej w Kanadzie.

Ze względu na rosnącą konkurencję oraz głębokie różnice w sposobie regulacji oznaczeń geograficznych między Europą a państwami „Nowego Świata”, ich ochrona jeszcze przez wiele lat będzie tematem sporów i kontrowersji. Nadal najskuteczniejszym środkiem ochrony pozostaną zatem, oparte na zasadzie wzajemności, umowy bilateralne⁵⁶. Konieczne jest dalsze wspieranie odpowiednich inicjatyw wzmacniania ochrony oznaczeń geograficznych produktów rolnych i środków spożywczych w prawie międzynarodowym, ponieważ skuteczna ochrona sprzyja rozwojowi innowacji, zachowaniu różnorodności tradycji i chroni przed standaryzacją i ujednoliceniem.

PROTECTION OF GEOGRAPHICAL INDICATIONS OF AGRICULTURAL PRODUCTS AND FOODSTUFFS IN INTERNATIONAL LAW

S u m m a r y

The paper concerns the protection of geographical indications for agricultural products and foodstuffs in international law. The aim of the deliberations is an attempt to define and evaluate the efficiency of international protection of geographical indications.

The approach to the definition of geographical indications, the subject and the scope of protection, as well as the problem of deciding, by member states, which legal measures to take, and, above all, the regulations governing disputable issues such as: premises for the exclusion of protection, the conditioning of the prohibition of protection on whether

⁵⁴ Zob. C. Losavio, *Le indicazioni geografiche*..., s. 78; J. Watal, op. cit., s. 275.

⁵⁵ Podpisanie Porozumienia nie przywróciło ochrony w państwach „Nowego Świata” známym oznaczeniom geograficznym wielu krajów rozwijających się (zob. przykład oznaczeń geograficznych Basmati rice, Darjeeling tea), natomiast wiązało się z wprowadzeniem kosztownych zmian legislacyjno-administracyjnych, mających na celu zapewnienie ochrony oznaczeniom państw trzecich, głównie europejskim.

⁵⁶ Por. J. Watal, op. cit., s. 275.

